

Motion till riksdagen 2023/24:2620

av **Teresa Carvalho m.fl. (S)**

Utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen anvisar anslagen för 2024 inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv enligt förslaget i tabellen i motionen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att slå vakt om den svenska modellen och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en aktiv arbetsmarknadspolitik som både erbjuder stöd och ställer krav på den arbetssökande och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kraftigt öka anslagen till insatserna för att få fler människor i jobb och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Arbetsförmedlingen förutsättningar att ha god fysisk närvaro i hela landet och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillföra Arbetsförmedlingens förvaltningsanslag 300 miljoner kronor och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Arbetsförmedlingen ska stärka sin närvaro i områden med socioekonomiska utmaningar och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att minska anvisningsvolymerna till matchningstjänster och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att omedelbart genomföra ändringar i förordningen (2022:807) om statlig ersättning för arbete i etableringsjobb i enlighet med parternas gemensamma krav på staten och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att dubblera antalet deltagare i arbetsmarknadsutbildning och tillkännager detta för regeringen.

11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att styra mot ett mer jämställt utbud av arbetsmarknadsutbildningar och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en nationell plan för kompetensförsörjning och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att återinföra extratjänsterna och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa att personer med funktionsnedsättning får snabbt, effektivt och individanpassat stöd att komma i arbete eller utbildning och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Samhall ska ta större hänsyn till arbetstagares individuella förutsättningar och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av ett bättre informationsutbyte mellan Arbetsförmedlingen och Samhall och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om återinförandet av utbildningskontrakt för unga och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en insats likt den tidigare 90-dagarsgarantin i syfte att bekämpa ungdomsarbetslösheten och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av att tillvarata möjligheterna med AI på arbetsmarknaden och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om arbetslöshetsförsäkringen och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av ett förtydligande av plattformsföretagens arbetsmiljöansvar i enlighet med förslagen i SOU 2022:45 och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av lagen (1970:943) om arbetstid m.m. i husligt arbete och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att uppfylla ILO:s rekommendation om antalet arbetsmiljöinspektörer och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att arbetsmiljöreglerna ska ge samma skydd för kvinnor och män oavsett yrke, bransch eller sektor och tillkännager detta för regeringen.
25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Arbetsmiljöverkets bemyndigande att föreskriva om sanktionsavgifter bör utökas i enlighet med förslagen i SOU 2022:45 med avsikt att införa sanktionsavgifter kopplat till fler föreskrifter och tillkännager detta för regeringen.
26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om omvänd bevisbörda vid arbetsorsakad sjukdom och tillkännager detta för regeringen.
27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillföra Arbetsmiljöverket 50 miljoner kronor och tillkännager detta för regeringen.
28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över lagstiftningen kring arbetsmiljöbrott så att fler lagförs, särskilt i fråga om skydd mot kemiska och biologiska risker som kan orsaka sjukdom, och tillkännager detta för regeringen.

29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge regionala skyddsombud tillträdesrätt till alla arbetsställen där det finns kollektivavtal i enlighet med förslagen i SOU 2022:47 och tillkännager detta för regeringen.
30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillföra 20 miljoner kronor till den regionala skyddsombudsverksamheten och tillkännager detta för regeringen.
31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om krav på utbildning och innehåll i utbildning för den som fått i uppdrag att utföra uppgifter i arbetsmiljöarbetet för arbetsgivarens räkning, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över införandet av ett skyddsombudsregister hos Arbetsmiljöverket samt skyldighet för myndigheten att följa upp att dessa utses i enlighet med arbetsmiljölagen och tillkännager detta för regeringen.
33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att snarast ratificera ILO:s konvention 190 om våld och trakasserier i arbetslivet och tillkännager detta för regeringen.
34. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att skärpa regelverk kring ensamarbete i syfte att minska utsattheten för hot och våld och tillkännager detta för regeringen.
35. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för en jämställd tillgång till arbetskläder och arbetsskor och tillkännager detta för regeringen.
36. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ändra i arbetsmiljölagen i linje med förslagen i SOU 2022:45 i syfte att förbättra tillgången till företagshälsovård och tillkännager detta för regeringen.
37. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn i syfte att säkra en adekvat samordning och långsiktig finansiering av utbildningen till företagsläkare och företagssköterska och tillkännager detta för regeringen.
38. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn kring att ge en myndighet i uppdrag och erforderliga resurser för att anordna och finansiera ST-utbildning för företagsläkare och tillkännager detta för regeringen.
39. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om certifiering av utbildningsanordnare och krav på innehåll i utbildningar för arbetstagare som hanterar risker med särskilda utbildningskrav, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
40. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kunskapsprov och examination av utbildning för arbetstagare som hanterar risker med särskilda utbildningskrav, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
41. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheten och behovet av att införa skärpta regler kring hantering av kvarts och tillkännager detta för regeringen.
42. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kartläggning av och risker med nya kemikalier och deras cocktaileffekter och tillkännager detta för regeringen.
43. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att bekämpa arbetslivskriminalitet och tillkännager detta för regeringen.

44. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utvärdera och uppdatera den nationella strategin mot arbetslivskriminalitet och tillkännager detta för regeringen.
45. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att intensifiera arbetet med att öppna fler regionala centrum mot arbetslivskriminalitet och tillkännager detta för regeringen.
46. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stoppa fusket inom de subventionerade anställningarna och tillkännager detta för regeringen.
47. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att krav på kollektivavtal ska omfatta alla arbetsgivare som anställer arbetstagare inom ramen för de olika subventionerade anställningarna, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
48. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att beslut om nystartsjobb ska föregås av en arbetsmarknadsprövning och tillkännager detta för regeringen.
49. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utöka ansvaret för huvudentreprenören gällande lön för inhyrd personal i linje med vad som föreslås i SOU 2023:26 och tillkännager detta för regeringen.
50. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en bred översyn i syfte att stoppa arbetslivskriminalitet inom lönegarantin och tillkännager detta för regeringen.
51. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för återinförd arbetsmarknadsprövning i samband med arbetskraftsinvandring och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Anslagsförslag 2024 för utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv

Tusental kronor

Ramanslag	Regeringens förslag	Avvikelse från regeringen
1:1 Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader	7 392 656	300 000
1:2 Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd	42 525 610	±0
1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser	7 225 952	1 700 000
1:4 Lönebidrag och Samhall m.m.	20 806 041	±0
1:5 Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige	133 466	±0
1:6 Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020	100 100	±0
1:7 Europeiska socialfonden+ m.m. för perioden 2021–2027	1 387 000	±0
1:8 Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering	46 953	±0
1:9 Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen	82 557	±0
1:10 Bidrag till administration av grundbeloppet	62 184	±0
1:11 Bidrag till Stiftelsen Utbildning Nordkalotten	8 303	±0
1:12 Bidrag till lönegarantiersättning	1 800 000	±0
1:13 Nystartsjobb, etableringsjobb och stöd för yrkesintroduktionsanställningar	5 342 163	–1 000 000

Ramanslag	Regeringens förslag	Avvikelse från regeringen
1:14 Etableringsersättning till vissa nyanlända invandrare	865 470	±0
1:15 Omställnings- och kompetensstöd genom den offentliga omställningsorganisationen	3 131 000	±0
2:1 Arbetsmiljöverket	855 697	50 000
2:2 Arbetsdomstolen	36 798	±0
2:3 Internationella arbetsorganisationen (ILO)	33 722	±0
2:4 Medlingsinstitutet	60 571	±0
2:5 Myndigheten för arbetsmiljökunskap	51 156	±0
2:6 Regional skyddsombudsverksamhet	112 000	20 000
Summa	92 059 399	1 070 000

Försvara den svenska modellen

Sverige befinner sig i en lågkonjunktur. Höga priser och stigande räntor slår hårt mot svenskarnas plånböcker och en vikande omvärldsefterfrågan ställer till det för svenska företag. Sverige blir nu både fattigare och farligare för varje dag som går.

Arbetslösheten förväntas öka i spåren av detta. Att hjälpa de hårdast drabbade hushållen genom krisen är Socialdemokraternas yttersta prioritering. Att Sverige står rustat inför denna utmanande tid beror till stor del på att de S-ledda regeringarna under de två föregående mandatperioderna har bedrivit en klok och välavvägd ekonomisk politik, samt bäddat för en stark och väl fungerande arbetsmarknad.

Den svenska modellen utgör själva navet i organiseringen av Sveriges arbetsmarknad. Parternas kompromissinriktade tradition har under många år lagt grunden för goda reallöneökningar och unikt få konfliktdagar. Att värna denna ordning är av högsta prioritet för oss socialdemokrater. Vi ser därför med stor oro på regeringens agerande det gångna året: den svaga hanteringen av omställningsstudiestödet, fördröjandet av etableringsjobben samt att fack och arbetsgivare rundades när regeringen instiftade det nya arbetsmarknadspolitiska expertrådet. Regeringen och Sverigedemokraterna har också gått fram med ett uppdrag till Arbetsmiljöverket om att få fler att bli skyddsombud – vilket vid första anblick kan tyckas vara ett rimligt initiativ. Men den egentliga avsikten är sannolikt är slå mot arbetstagarorganisationerna och deras företrädesrätt.

Dessa exempel är talande för regeringen och Sverigedemokraternas nonchalanta attityd gentemot de som kan arbetsmarknaden bäst. Vi socialdemokrater kommer däremot alltid stå upp för den svenska modellen – och vi kommer inte för en sekund att tveka att agera i riksdagen om den attackerats.

Aktiv arbetsmarknadspolitik

Vi socialdemokrater har en övergripande syn på arbetsmarknadspolitiken som utgår från målet om full sysselsättning. Med det menas att arbetsmarknadspolitiken ska utformas utefter målsättningen att alla som kan jobba ska jobba. Våra bevekelsegrunder för detta är flera, och omfattar både samhällsliga perspektiv och individperspektiv. För den enskilde är arbetet först och främst en förutsättning för den egna försörjningen och i

förlängningen det som ger oss friheten att leva vårt liv på det sätt vi själva väljer. Med jobbet följer också ofta en yrkes stolthet och en känsla av att vara behövd, och för många av oss fyller samvaron med arbetskollegorna också en viktig social funktion. Att den som jobbar i Sverige dessutom har schyst lön och schysta villkor är för oss socialdemokrater helt centralt.

Om man lyfter blicken och ser det sammanlagda värdet av våra gemensamma jobbansträngningar kan vi lätt konstatera att allt det som gör Sverige till Sverige – och då inte minst vår välfärd – är helt beroende av att så många som möjligt varje morgon ställer klockan för att ta sig till jobbet. Det är frukterna av vårt gemensamma arbete som möjliggör en bra och jämlik skola för våra barn, en god omsorg om våra äldre samt en offentligt finansierad hälso- och sjukvård i världsklass.

För att nå full sysselsättning behöver Sverige en aktiv arbetsmarknadspolitik. Arbets sökande har olika behov, och därför behöver det finnas en bred uppsättning arbetsmarknadspolitiska verktyg som kan användas utefter den specifika individens förutsättningar – däribland arbetsmarknadsutbildning, subventionerade anställningar, matchningsstöd, praktik och arbetslivsinriktad rehabilitering. För att få människor som står långt ifrån arbetsmarknaden närmare arbetsmarknaden kan det ofta behövas en kedja av insatser där man kombinerar olika åtgärder. I detta arbete är samverkan mellan kommuner och Arbetsförmedlingen ofta en viktig faktor för att individen ska få bästa möjliga förutsättningar att närma sig arbetsmarknaden.

Vi vill dock understryka att det svenska samhällskontraktet inte enbart ska innehålla rättigheter. I kombination med ett starkt stöd ska den aktiva arbetsmarknadspolitiken även innefatta tydliga krav och förväntningar på den som söker arbete. Den som saknar nödvändig utbildning eller pratar otillräcklig svenska ska ta del av det stöd som erbjuds, och olika individuella sättnings bör i huvudsak vara villkorade med krav på aktivt deltagande.

För att åstadkomma en bättre och mer aktiv arbetsmarknadspolitik menar vi att anslaget till 1:3 *Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser* behöver utökas kraftigt.

Arbetsförmedlingen

Arbetsförmedlingen är statens arbetsmarknadspolitiska expertmyndighet. Myndighetens uppdrag är att förbättra arbetsmarknadens funktionssätt samt att stödja kompetensförsörjningen på svensk arbetsmarknad. Arbetsförmedlingens uppdrag är mer konkret att se till att den aktiva arbetsmarknadspolitiken finns och fungerar i hela landet. Oavsett om man bor i Norrköping, Ystad eller Övertorneå ska Arbetsförmedlingen, antingen genom egna kontor, medverkan på servicekontor eller i samverkan med kommuner, finnas där för att stötta och stödja den som behöver ett arbete.

Vi socialdemokrater anser att dessa uppdrag tillhör statens kärnuppgifter – och därför är det viktigt för oss att nedskärningarna på myndigheten upphör. De senaste årens reformering av Arbetsförmedlingen har inneburit stora påfrestningar för både ledning och personal. Detta har – i kombination med ett alltför stort fokus på matchningstjänster – lett till en försvagning av myndigheten som vi socialdemokrater vill markera emot.

I vårt budgetalternativ satsar vi 300 miljoner mer än regeringen på Arbetsförmedlingens förvaltningsanslag. Syftet med satsningen är att stärka myndighetens kapacitet

samt anvisningskapaciteten kopplat till etableringsjobben. Därtill vill vi förbättra förutsättningarna för att utveckla arbetssätten med jämställd etablering.

Arbetsförmedlingens lokala närvaro i hela landet

Arbetsförmedlingens fysiska närvaro är oerhört viktig för att människor med olika behov ska få det stöd de behöver för att komma i arbete. Närvaron är också en förutsättning i upprätthållandet av ändamålsenliga arbetsgivarkontakter och samverkan med kommunerna. Arbetsförmedlingen måste kort och gott finnas till hands och vara en aktiv och sammanhållande aktör i arbetet med att åstadkomma en bättre fungerande arbetsmarknad i hela landet.

Arbetsförmedlingen fick under den föregående socialdemokratiska regeringen uppdraget att förstärka sin närvaro i områden med socioekonomiska utmaningar där människor gått länge utan jobb. Denna ambition bör ligga fast. Med stärkt kapacitet och en bättre samverkan med kommuner och idéburen sektor ska Arbetsförmedlingen se till att fler tar sig vidare till jobb och egen försörjning.

Hejda privatiseringen av Arbetsförmedlingen

Arbetsförmedlingen har de senaste åren genomgått en stor reformering både vad gäller organisation och arbetssätt, vilket har resulterat i att stora delar av själva arbetsförmedlandet har lagts över på privata aktörer. Dessa förändringar är i första hand ett resultat av andra partiers politiska vilja – även om vi socialdemokrater också bär en del av ansvaret. Vad gäller vägen framåt så ställer vi oss kritiska till att upprätthålla höga nivåer av anvisningar till privata aktörer. Privata matchningsföretag kan även framgent vara ett komplement, men på ett principiellt plan anser vi att en betydande del av arbetsförmedlandet bör återgå i Arbetsförmedlingens egen regi, med större fokus på rustande insatser. Våra avväganden i denna fråga handlar till stor del om att slå vakt om skattebetalarnas pengar. I en intern granskning från Arbetsförmedlingen framgår det att uppemot var fjärde krona som har gått till privata matchningsföretag kan ha betalats ut felaktigt. Detta är helt oacceptabelt. Vi behöver återta kontrollen över arbetsmarknadspolitiken.

Kom igång med etableringsjobben

Etableringsjobb är en kollektivavtalsmodell som kombinerar arbete och utbildning, i högst två år, för att bryta tudelningen och förbättra kompetensförsörjningen på arbetsmarknaden. Målgruppen är långtidsarbetslösa och nyanlända. Modellen har utformats av LO, Svenskt Näringsliv och Unionen.

Starten av etableringsjobben fortsätter alltjämt att dröja trots upprepade utfästelser från regeringen. För att parterna ska kunna gå vidare med att teckna branschvisa kollektivavtal bör regeringen omedelbart genomföra ändringar i förordningen (2022:807) om statlig ersättning för arbete i etableringsjobb i enlighet med parternas gemensamma krav på staten.

Fler i arbetsmarknadsutbildning

Arbetsmarknadspolitiken och utbildningspolitiken går hand i hand. Det behövs mer utbildning i arbetsmarknadspolitiken och vice versa. Att vi har ett väl fungerande reguljärt utbildningssystem, ända från grundskola till universitet – och allt däremellan – är en förutsättning för att vi ska klara dagens och morgondagens kompetensförsörjning.

De relativt korta yrkesinriktade arbetsmarknadsutbildningarna är en viktig del av utbildningsfloran. På senare år har dock anvisningsgraden till dessa sjunkit och i halvårsskiftet år 2022 deltog omkring 6 000 individer i en arbetsmarknadsutbildning. Detta anser vi är en alldeles för låg nivå. I det korta perspektivet måste målet vara åtminstone det dubbla.

Vid sidan av det låga antalet deltagare omgärdas arbetsmarknadsutbildningarna även av andra problem – varav ojämställdhet och problematiska upphandlingsförfaranden är två. Män har idag enklare än kvinnor att utbilda sig inom arbetsmarknadspolitiken, medan kvinnor allt oftare får vända sig till det reguljära utbildningssystemet för yrkesutbildning. Under 2021 var det endast 30 procent kvinnliga deltagare i arbetsmarknadsutbildningarna, och utbildningarna i sig sker i stor utsträckning inom traditionellt mansdominerade yrken såsom bygg och transport. Vi vill styra mot ett mer jämställt utbud av arbetsmarknadsutbildningar och beklagar på samma gång att regeringen försvagat styrningen kring detta i Arbetsförmedlingens regleringsbrev.

Arbetsmarknadsutbildningarna har också i hög grad präglats utav tröga upphandlingar till följd av överklaganden. Arbetsförmedlingen, som ansvarar för upphandlingarna, har dock arbetat hårt med att effektivisera processerna, vilket förhoppningsvis kommer att ge resultat. Vi har för avsikt att följa den här frågan mycket noga och kommer vid behov att agera.

Åtgärda personalbristen

I Sverige pågår för närvarande vad som ofta har benämnts som en grön revolution. Hela världens blickar är vända mot inte minst norra Sverige, där tiotusentals nya jobb kommer att växa fram de kommande åren till följd av nya företagsetableringar och expansioner. Utöver det tillkommer en stor mängd jobb som skapas i andra branscher och i offentlig sektor när industrier och kommuner växer.

Detta skapar i nästa led stora kompetensförsörjningsbehov som i allra högsta grad är en nationell angelägenhet. Att både företag och offentlig sektor får tag i rätt utbildad arbetskraft är helt avgörande för att Sverige ska kunna behålla ledartröjan i klimatomställningen.

Fackförbundet Unionen skriver i sin rapport *Kompetens avgörande för den gröna industriomställningen i norr* att sex av tio arbetsgivare i Norrbotten och Västerbotten kommer att se sin kompetensförsörjning påverkas inom fem år till följd av den stora industriexpansionen i regionen. Av de arbetsgivare som redan i dag påverkas upplever nio av tio att expansionen gjort det svårare för dem att behålla anställda, visar Unionens rapport.

Att vi har ett utbildningssystem som svarar upp mot arbetsmarknadens behov är en helt central faktor. Att den aktiva statliga arbetsmarknadspolitiken finns närvarande via Arbetsförmedlingen är en annan omistlig del. En välfinansierad välfärd och ett ändamålsenligt regelverk för arbetskraftsinvandring – byggt på behovsprövning – är andra viktiga delar.

Allt sammantaget ser vi socialdemokrater kompetensförsörjningsfrågan som en stor utmaning. Staten behöver kliva in på ett tydligare sätt och ta ett större ansvar för att bidra till att lösa de utmaningar som föreligger. Vi socialdemokrater vill se en nationell plan i syfte att bättre överblicka, kartlägga och samordna arbetet för en bättre fungerande kompetensförsörjning.

Återinför extratjänsterna

Att få fler människor i arbete är en av politikens viktigaste uppgifter. Att ha ett jobb att gå till ger den enskilde egen försörjning, ett sammanhang och friheten att bestämma över sitt eget liv. Vid sidan av detta är det också en helt central del i att bryta den segregation som ligger till grund för mycket av den kriminalitet och den splittring som idag finns på många håll i vårt land.

Givet hur situationen på arbetsmarknaden ser ut är det i synnerhet viktigt att få fler utrikes födda kvinnor att gå från utanförskap till arbete. En åtgärd som har varit betydelsefull i detta avseende är extratjänsterna. Genom dem har kommuner, regioner och privata utförare inom välfärden fått möjlighet att anställa en person som står långt ifrån arbetsmarknaden till en låg kostnad. För den enskilde har extratjänsterna inneburit både arbetslivserfarenhet och en meningsfull sysselsättning.

I och med sin gemensamma budgetreservation för år 2022 slopade Moderaterna, Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna finansieringen till extratjänsterna. Detta innebar ett hårt slag mot inte minst utrikes födda kvinnor och gruppens chanser att komma in i det svenska samhället. Vi anser att Sverige behöver fortsätta krafttag mot segregationen och vill därför återinföra extratjänsterna. För detta föreslår vi att anslaget 1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser tillförs en miljard kronor.

Arbetsmarknad för alla

Den svenska arbetsmarknaden ska vara trygg och öppen för alla i arbetsför ålder – såväl unga som äldre. Vår utgångspunkt är att varje människa är en tillgång vars erfarenheter och kunskaper bör tas tillvara.

Bättre stöd till personer med funktionsnedsättning

Det behövs ett starkare och mer individanpassat stöd för att människor med svag ställning på arbetsmarknaden ska komma i arbete eller utbildning – inte minst när det gäller personer med olika funktionsnedsättningar. Arbetsförmedlingen bör alltjämt ha den sammanhållande rollen kring individernas insatser, och samverkan med bland annat kommuner, utbildningssamordnare, socialtjänst och sjukvård behöver förbättras. Målet ska vara att varje individ ska få det stöd och de insatser som krävs för att komma i arbete eller utbildning – utan att hamna mellan några stolar under resans gång.

I dagens situation tar det ofta alldeles för lång tid innan människor får den hjälp som de har rätt till. En anledning som ofta lyfts är att det tar lång tid för myndigheten att få till rätt kodning i sina system för personer med funktionsnedsättning – vilket gör att de blir utan stöd långt mycket längre än vad som vore önskvärt. Detta behöver lösas omgående.

Vad gäller arbetsmarknaden för funktionsnedsättning anser vi vidare att den offentliga sektorn har ett särskilt ansvar för att erbjuda människor med funktionsnedsättning arbete – dels i egenskap av arbetsgivare, dels som samarbetspartner och upphandlare av Samhalls och andra liknande aktörers tjänster.

Samhall

Samhall har ett uppdrag att främja sysselsättning och utveckling för personer med funktionsnedsättningar. Bolaget spelar också en viktig roll i att främja social inkludering och mångfald på arbetsmarknaden och i samhället som helhet.

Samhalls verksamhet är i stora delar bra. Det har dock på sistone framkommit kritik bland annat från Riksrevisionen som gör gällande att Samhall har låtit affärsperspektivet väga för tungt på bekostnad av det mänskliga perspektivet, och bolaget har i uppmärksammade fall ålagt enskilda arbetstagare att utföra arbetsuppgifter som av olika skäl inte passar dem.

Affärsmässigheten är naturligtvis en central aspekt i alla former av företagsverksamhet – men när det gäller Samhall är det tydligt att det behövs en bättre balans där ett större fokus läggs på att skapa meningsfulla och utvecklande arbeten för de anställda. På ett övergripande plan bör Samhall också verka för att skapa en bättre arbetsmiljö för sina anställda.

Bättre informationsutbyte mellan Arbetsförmedlingen och Samhall

För att effektivisera stödet och inkluderingen av personer med funktionsnedsättningar på arbetsmarknaden är det nödvändigt att det sker förbättringar i informationsutbytet mellan Arbetsförmedlingen och Samhall. En kritik som förekommer är att Samhall inte får en tillräckligt heltäckande bild av den enskildes individuella förutsättningar i och med anvisningen från Arbetsförmedlingen, vilket i sin tur kan leda till dubbelarbete i form av nya utredningar och således fördröjningar i att erbjuda lämplig sysselsättning. Ett bättre informationsutbyte skulle gynna både individen och effektiviteten i stödprocessen. Det är viktigt att samarbetet mellan dessa organisationer fungerar bra och att informationsutbytet är så effektivt som möjligt för att stödja personer med funktionsnedsättningar i deras strävan efter meningsfulla arbetsmöjligheter.

Fler unga i arbete

Den senaste statistiken från 2021 visar att andelen unga som varken arbetar eller studerar är fortsatt hög. Under hela perioden sedan mätningarna började (2007) har antalet unga som varken arbetar eller studerar uppgått till 140–170 000 individer. För 2021 rör det sig om totalt 137 486 individer, varav 60 070 individer i åldersgruppen 16–24 år (5,74 procent) och 77 416 individer i åldersgruppen 25–29 år (11,18 procent). Vi socialdemokrater vill se ett särskilt fokus på den här gruppen unga.

Gällande ungas etablering på arbetsmarknaden så behöver samverkan mellan Arbetsförmedlingen, kommuner och arbetsgivare förbättras även där. Ambitionen måste vara att ingen ung ska börja sitt vuxenliv som arbetslös. Unga som inte har fullföljt sin gymnasieutbildning bör i första hand uppmuntras till att fullfölja denna. Vidare har vi också för avsikt att verka för att återinföra utbildningskontrakt samt att det införs en borte gräns för hur länge unga vuxna får vara arbetslösa innan någon form av insats genomförs.

AI:s påverkan på arbetsmarknaden

Den artificiella intelligensen (AI) är redan på väg att förändra hur vi arbetar och vilka yrken som kommer att vara relevanta i framtiden. En av de mest uppenbara effekterna av AI är automatiseringen av upprepade och rutinmässiga arbetsuppgifter. Maskin-inlärning och automatiseringstekniker möjliggör att arbetsprocesser kan effektiviseras och förenklas. Detta kan innebära att vissa jobb som tidigare utfördes av människor kommer att minska i antal.

Det är dock viktigt att påpeka att AI inte bara handlar om att ersätta arbetstagare. Istället skapar det möjligheter för människor att arbeta sida vid sida med maskiner och fokusera på mer kreativa och värdeskapande arbetsuppgifter. Det kommer att bli allt viktigare för arbetskraften att utveckla kompletterande färdigheter såsom problemlösning, kritiskt tänkande och samarbete. Samtidigt kommer det att finnas en ökad efterfrågan på yrken som kräver mänskliga insikter och emotionell intelligens.

AI kommer också att påverka utbildningssystemet och kraven på livslångt lärande. Arbetstagare måste vara flexibla och beredda att anpassa sig till förändringar på arbetsmarknaden genom att förvärva nya färdigheter och kompetenser som är relevanta för det moderna arbetslivet. Slutligen är det viktigt att påpeka att även om AI kommer att påverka arbetsmarknaden, kommer det också att öppna dörrar för innovation och ekonomisk tillväxt. Det är upp till politiken att se till att fördelarna med AI utnyttjas på ett rättvist och hållbart sätt, och att eventuella negativa effekter mildras.

Arbetslöshetsförsäkringen

Arbetslöshetsförsäkringen är en viktig omställningsförsäkring vars grundläggande funktion är att se till att den som förlorar jobbet inte också blir fattig. Vid sidan av att vara en trygghet i vardagen motverkar den också att löner pressas neråt och spelar en viktig roll i att stabilisera samhällsekonomin i kriser. Vår ambition som socialdemokrater är att Sverige ska ha en välfärd i absolut världsklass, och i detta ingår en stark arbetslöshetsförsäkring.

Att vi har en trygg arbetslöshetsförsäkring är en fråga om anständighet. Alla människor kan någon gång drabbas av arbetslöshet, vilket för individen kan ge upphov till omfattande ångest och stress. Arbetslöshetsförsäkringen ska finnas där för att lindra en del av oron. När tillvaron sätts i gungning av att mamma eller pappa blir av med jobbet ska barnen inte behöva ta smällen genom att gå till skolan med trasiga vinterskor.

Det första den förra moderatledda alliansregeringen gjorde när de tillträdde 2006 var att chockhöja avgifterna till arbetslöshetsförsäkringen och försämra villkoren. I och med detta ingrepp föll medlemskapet i a-kassan från 80 procent av arbetskraften till 66 procent, vilket inte kan beskrivas som annat än ett slag i magen på svenska löntagare.

I kontrast till detta har vi socialdemokrater sedan vi tillträdde i regering 2014 gjort flera förstärkningar och förbättringar av arbetslöshetsförsäkringen. År 2015 höjdes både den inkomstrelaterade ersättningen och grundersättningen, vilket var den första höjningen sedan 2002. Åren därpå förbättrade vi reglerna för deltidsarbetslösa och minskade antalet karensdagar.

Under coronapandemin drev den socialdemokratiskt ledda regeringen igenom förbättringar av arbetslöshetsförsäkringen som syftade till att fler löntagare skulle få ut 80 procent av lönen – förstärkningar som vi sedermera gick till val på att bibehålla. Vi

vill ha kvar både de höjda taknivåerna inom inkomstbortfallsförsäkringen samt den höjda grundersättningen i försäkringen. Att permanent höja nivåerna på detta sätt kommer innebära att fler som jobbat omfattas av den trygghet som arbetslöshetsförsäkringen ger.

Vidare vill vi verka för att arbetslöshetsförsäkringen ska bli bättre anpassad till dagens arbetsmarknad. Fler ska kunna kvalificera sig och anslutningsgraden bör öka. Därtill bör regelverken utformas på ett sånt sätt att de fungerar bättre även för exempelvis frilansare, studenter och andra som har varierande inkomster och arbetstider, vilket delvis kan tillgodoses genom en övergång från dagens arbetsvillkor till ett inkomstvillkor – i enlighet med förslagen i Ett nytt regelverk för arbetslöshetsförsäkringen (SOU 2020:37). Utredningens förslag skulle också resultera i enklare handläggning för arbetslöshetskassorna vilket vi socialdemokrater naturligtvis ser positivt på.

Trygghet på arbetsmarknaden

Den svenska arbetsmarknadspolitiken ska se till att värna behoven av både trygghet och tillväxt. För att detta ska fungera även framgent måste det råda balans mellan arbetsmarknadens parter som ger vanliga löntagare goda förutsättningar att leva trygga, fria och friska liv – samtidigt som företag, branscher och sektorer ges möjligheter att växa och utvecklas i en allt mer globaliserad och konkurrensutsatt värld.

Ordning och reda inom plattformsekonomin

Vi ser mer än gärna att det växer fram fler jobb inom alla sektorer i Sverige, men det får inte ske på bekostnad av schysta löner och arbetsvillkor. Alla som jobbar i Sverige har också rätt till en trygg och säker arbetsmiljö.

Dessa föresatser har på senare år kommit att utmanas i allt högre grad, inte minst i och med framväxten av plattformsföretagen som idag kan smita undan sitt arbetsgivaransvar genom att gömma sig bakom en mobilapplikation. Genom att hävda att man blott utgör en tjänsteförmedling – dvs. kopplar samman köpare och säljare – kan man komma undan att ta något ansvar för under vilka villkor själva tjänsten utförs.

Resultatet av detta är inte sällan att människor med usel lön och undermålig arbetsutrustning får finna sig i en tillvaro utan de grundläggande skyddsnät som den svenska modellen bör garantera. Så här kan vi inte ha det. Ordning och reda ska råda även på den här delen av arbetsmarknaden. Plattformarbetare bör i större utsträckning betraktas som anställda och åtnjuta rättigheter därefter, och fler plattformsföretag bör inlemmas i den svenska modellen via tecknande av kollektivavtal.

Det måste också bli tydligt och förutsägbart vem som har ansvar för arbetsmiljön, och därför bör den som anlitar egenföretagare, frilansare, plattformarbetare eller underentreprenörer i fler fall få bära det ansvaret.

Trygghetsöverenskommelsen

Reformen för LAS, trygghet och omställning som trädde i kraft den 1 oktober 2022 visar på kraften och vitaliteten i den svenska arbetsmarknadsmodellen.

Överenskommelsen som ligger till grund för det nya huvudavtalet och reformerna skapar med sin helhet en balans mellan arbetsmarknadens parter som i det långa loppet är till fördel för båda sidor. För arbetstagarsidan innebär reformen först och främst väsentligt bättre möjligheter till omskolning eller vidareutbildning under hela arbetslivet, tack vare det nya omställningsstudiestöd som ger alla med minst åtta års arbetslivserfarenhet möjlighet att studera i upp till ett år med 80 procent av sin lön. Förändringarna medför också att allmän visstid avskaffas och ersätts med särskild visstid där övergången till tillsvidareanställning sker mycket snabbare – tiden halveras, och genom ett nytt omställnings- och kompetensstöd får även de anställda som inte omfattas av kollektivavtal rätt till omställningsstöd när anställningen är på väg att upphöra.

Uppgårelsen är enkelt sammanfattat ett styrkebevis för den svenska modellen, och vi socialdemokrater kommer mycket noggrant att efterse att den partsöverenskomna helhet som utgör reformens fundament respekteras. Vi kommer särskilt att hålla under uppsikt huruvida den nya lagen om heltid som norm får avsedd effekt.

Husligt arbete

Vi vill adressera den problematik som kringgärdar lagen om husligt arbete. Vissa förbättringar har emellertid skett i och med att Sverige år 2018 ratificerade ILO:s konvention om anständiga arbetsvillkor för hushållsarbete, men för att gå till botten med problemen som alltjämt föreligger förordar vi en översyn av lagen med målet att ge arbetstagare som jobbar hemma hos andra samma villkor avseende arbetstider, arbetsmiljö och arbetsrätt som andra yrkesgrupper. Detta är en viktig fråga inte minst för landets otaliga personliga assistenter.

Arbetsmiljö

Ambitionerna för arbetsmiljöpolitiken behöver höjas. Resurserna till Arbetsmiljöverket behöver fortsätta att öka, inte minst för att de ska ha möjlighet att anställa fler arbetsmiljöinspektörer. Målet bör vara att på sikt uppfylla ILO:s rekommendation om en inspektör per 10 000 arbetstagare. Stärkt kunskap och forskning kring arbetsmiljö är en annan viktig pusselbit. Sverige ska ligga i framkant när det gäller arbetsmiljöarbetet.

Ingen ska dö på jobbet

Varje år dör 40–50 personer i Sverige på sitt arbete. 2023 tycks bli det mest olycksdrabbade på över tio år sett till antalet dödsolyckor sett till hur statistiken ser ut i september samma år. Många dödsolyckor sker i bygg- och transportsektorn – branscher där också arbetslivskriminalitet förekommer i stor utsträckning. En stor del av de bakomliggande riskerna och orsakerna hade kunnat förebyggas genom ett noggrant och systematiskt arbetsmiljöarbete. Ett väl fungerande samarbete mellan arbetsgivare och lokala eller regionala skyddsombud är oerhört viktigt.

Målet är att ingen ska behöva dö på eller av sitt arbete. Varje gång det sker bör betraktas som en tragedi både för de inblandade och för samhället. I det moderna

arbetslivet måste ambitionen vara att alla ska ha en trygg och säker arbetsmiljö där man inte riskerar att bli sjuk, skadad eller än värre – sätta livet till.

Sanktionsavgifter som en del i ett stärkt förebyggande arbetsmiljöarbete – stärk kvinnors rätt till en god arbetsmiljö

Arbetsmiljöverket har idag möjlighet att utdöma sanktionsavgift till arbetsgivare som bryter mot regler i föreskrifter som rör fysiska risker så som arbete med maskiner, kemikalier, lyftanordningar och truckar. Men att inte uppfylla kraven i föreskrifterna som reglerar det systematiska arbetsmiljöarbetet (SAM) respektive organisatorisk och social arbetsmiljö (OSA) får inga konsekvenser för arbetsgivaren. Så här kan vi inte ha det när vi vet att brister är vanligt förekommande just kopplat till dessa föreskrifter. När Arbetsmiljöverket genomförde en riktad inspektionsinsats i äldreomsorgen fick nästan nio av tio arbetsgivare påpekanden om brister i just det systematiska arbetsmiljöarbetet. I ett läge då hög arbetsbelastning är den vanligaste orsaken till ohälsa på svensk arbetsmarknad så behöver arbetet med att förebygga risk för ohälsa på grund av organisatoriska och sociala förhållanden i arbetsmiljön intensifieras.

I utredningen SOU 2022:45 Steg framåt, med arbetsmiljön i fokus föreslås att Arbetsmiljöverket ska få möjlighet att ta ut sanktionsavgifter för överträdelse av fler föreskrifter såsom OSA och SAM. Detta föreslås som ett sätt att ge samma skydd till arbetstagare oavsett om det handlar om fysiska eller organisatoriska och sociala arbetsmiljörisker; de ska hanteras med lika stort allvar.

Vår drivkraft i detta är ett mål om ett jämställt arbetsliv. Ambitionen är att arbetsmiljöreglerna ska ge samma skydd för kvinnor och män, oavsett yrke, bransch eller sektor. Arbetsmiljölagen trädde i kraft under 70-talet då fler hade manuella arbeten och fasta anställningar och en större del av arbetskraften var män, vilket har resulterat i att arbetsmiljöregelverket till övervägande del har syftat till att reglera den fysiska arbetsmiljön. Vi anser emellertid att tydliga och ändamålsenliga regler vad gäller det organisatoriska och psykosociala bör vara av lika central betydelse.

Vi socialdemokrater menar att sanktionsavgifter för fler föreskrifter är en viktig reform för att öka efterlevnaden av grundläggande regelverk som finns till för att hålla arbetstagare friska och trygga. Vi menar därför att regeringen skyndsamt bör ta initiativ för att utöka Arbetsmiljöverkets bemyndigande att föreskriva om sanktionsavgifter i enlighet med förslagen i SOU 2022:45, samt ge myndigheten i uppdrag att i första hand se över vilka bestämmelser i föreskrifterna SAM och OSA som lämpar sig bäst som grund för utdömande av sanktionsavgifter.

Bevisbörda vid arbetsorsakad sjukdom

Arbetsgivaren är idag den som i huvudsak har ansvaret för att se till att svenska arbetsplatser är trygga och säkra. Arbetstagarnas eget ansvar i detta handlar om att följa regler och rutiner i syfte att minimera risker. I de fall det sker en olycka i arbetet så är det arbetsgivarens skyldighet att bevisa att de har uppfyllt sina åtaganden när det gäller arbetsmiljön.

Samma logik gäller dock ej i när det rör sig om arbetsorsakade sjukdomar – till exempel om skador eller sjukdomar uppstår till följd av dålig eller slitsam arbetsmiljö eller långvarig exponering för farliga kemikalier. Vi socialdemokrater anser att det vore

rimligt att se över huruvida bevisbördan för arbetsorsakade sjukdomar i huvudsak bör åläggas arbetsgivaren. Syftet med detta är att öka incitamenten för företag som verkar i Sverige att bättre förebygga arbetsmiljörisker, och på detta vis skapa friskare, tryggare och trivsammare arbetsplatser.

Höjt anslag till Arbetsmiljöverket

Arbetsmiljöverket är en myndighet med en lång rad ansvarsområden. Det omfattar bland annat att ta fram föreskrifter som förtydligar arbetsmiljölagen samt att se till att reglerna efterlevs. Myndigheten har också till uppgift att ta fram statistik kring arbetsmiljö och arbetsolyckor samt att främja samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagare.

Arbetsmiljöverket är också den myndighet som håller ihop det myndighetsgemensamma arbetet mot arbetslivskriminalitet där även bland annat Skatteverket, polisen och Försäkringskassan ingår. Att med kraft bekämpa arbetslivskriminaliteten är en hög prioritering för oss socialdemokrater, och mot bakgrund av bland annat detta bör Arbetsmiljöverket få resurstillskott. Målet är att myndigheten ska kunna anställa fler arbetsmiljöinspektörer, göra fler arbetsplatskontroller samt överlag trappa upp insatserna mot arbetslivskriminaliteten.

Därutöver anser vi också att Arbetsmiljöverket bör få ett utökat informationsuppdrag gentemot både arbetsgivare och arbetstagare.

Det kan också finnas anledning att överväga om myndigheten bör få i uppdrag att utöva bättre marknadskontroll, och med det menas ansvaret att till se huruvida produkter som släpps ut på marknaden uppfyller de grundläggande hälso-, miljö- och säkerhetskraven. Den enhet inom myndigheten som idag har tillsynsansvaret för importerade produkter kan behöva förstärkas till följd av uppgifternas tilltagande komplexitet till följd av snabb teknisk utveckling och globalisering.

Hårdare tag mot arbetsmiljöbrott

Att arbetsgivare bryter mot arbetsmiljöreglerna är inget ovanligt, och enligt Arbetsmiljöverket är detta något som dessutom ökar. I en undersökning som LO genomfört bland arbetstagare uppger så många som tre av tio att det är vanligt förekommande att arbetsgivaren medvetet bryter mot de arbetsmiljöregler som gäller i olika branscher. Det här är förstås en helt oacceptabel nivå, och inget som vi socialdemokrater tar lätt på.

Arbetsgivare som struntar i regler gör det inte sällan i syfte att skaffa sig konkurrensfördelar och hålla nere sina kostnader. Ytterst är detta ett hot mot arbetstagares liv och hälsa – vilket står i bjärt kontrast till den socialdemokratiska grundinställningen och ambitionen om att alla som jobbar i Sverige ska ha rätt till en trygg och hälsosam arbetsmiljö. I värsta fall kan brister i arbetsmiljön resultera i olyckor med dödlig utgång. Utredningstiderna för dessa brott är ofta alltför långa och inte ens vart tionde fall av dödsolyckor mellan 2017 och 2021 ledde till någon form av straff för arbetsmiljöbrott.

Arbetsmiljöbrott kan ofta vara svåra att utreda. Särskilt vid grova brott som resulterat i en dödsolycka så kan det ta tid att utreda och få klarhet i vad som hänt och vem som är ansvarig. Vi socialdemokrater gav under regeringstid relevanta myndigheter i uppdrag att se över hur de samarbetar vid utredningar. Idag finns en särskild grupp där Arbetsmiljöverket, polisen och Åklagarmyndigheten ingår och som arbetar aktivt med att utreda arbetsmiljöbrott och utveckla sin samverkan. I regeringsställning ökade vi

dessutom anslagen till flera berörda myndigheter, bland annat i syfte att ge dem bättre förutsättningar till utvecklad samverkan. Men mer behöver göras. Därför vill vi socialdemokrater få till stånd en översyn kring hur fler kan lagföras för arbetsmiljöbrott.

Utökad tillträdesrätt för regionala skyddsombud

Det systematiska arbetsmiljöarbetet är helt centralt för att åstadkomma en säker, trygg och trivsamt arbetsmiljö på svenska arbetsplatser. Ett effektivt och bra arbetsmiljöarbete handlar i hög grad om att upptäcka och åtgärda brister innan de orsakar någon form av olycka eller ohälsa. Alla företag med fem anställda eller fler ska ha minst ett skyddsombud. I de fall som det saknas en lokal skyddsorganisation har de regionala skyddsombuden livsviktig betydelse i att upptäcka och påvisa arbetsmiljöbrister. Det kan handla om att åtgärda rent livsfarliga brister såsom avsaknad av adekvat skyddsutrustning, men också frågor som rör den mer organisatoriska och psykosociala arbetsmiljön såsom stress, dålig schemaläggning eller mobbning.

Den föregående socialdemokratiskt ledda regeringen lade förslag som syftade till att utvidga tillträdesrätten för regionala skyddsombud så att de skulle ges rätt att verka på alla arbetsplatser med kollektivavtal. Detta till skillnad från idag – då det är ett krav att arbetsplatsen har fackligt anslutna bland de anställda. I den senaste statliga utredningen på temat (SOU 2022:47) föreslås att de regionala skyddsombuden ska få tillträdesrätt till alla arbetsplatser med kollektivavtal. Vi socialdemokrater är alltjämt övertygade om att detta är helt rätt väg att gå för att skapa bättre förutsättningar för ett bra arbetsmiljöarbete på fler svenska arbetsplatser – och på så vis ytterst förebygga att fler ska behöva dö eller bli sjuka av eller på sitt arbete.

Vi ser också ett behov av ökat anslag till den regionala skyddsombudsverksamheten då den utökade tillträdesrätten antas medföra ökade kostnader. I vårt budgetalternativ satsar vi 20 miljoner på att stödja och utveckla den regionala skyddsombudsverksamheten.

Kunskapskrav och utbildning

För att säkerställa hög kvalitet på arbetsmiljöarbetet på svenska arbetsplatser är det av yttersta vikt att de som utför arbetsmiljöarbete för arbetsgivarens räkning besitter rätt kompetens. Detta innebär att de behöver både praktiska och teoretiska färdigheter, inklusive kunskap om riskbedömning, förebyggande åtgärder och en djup förståelse för aktuella föreskrifter.

I Arbetsmiljöverkets föreskrifter om systematiskt arbetsmiljöarbete finns krav på att de som utför arbetsmiljöarbete ska ha relevanta kunskaper. Dessa krav kan dock upplevas en smula tandlösa, då brist på efterlevnad inte går att koppla till några sanktioner. För att skapa tryggare och säkrare arbetsplatser måste vi se till att arbetsgivaren erbjuder utbildning av hög kvalitet.

Detta är ett av kraven i SAM som skulle lämpa sig väl som grund för utdömning av sanktionsavgift.

Vi vill få till stånd en översyn av föreskrifterna för att tydliggöra kraven och främja en enhetlig standard för utbildningarna och deras innehåll. I det arbetet bör arbetsmarknadens parter involveras, som redan idag samverkar i framtagande av relevanta utbildningar och annat stöd för arbetsmiljöarbetet.

Falska skyddsombud

Även om det finns lagar som reglerar utnämningen av skyddsombud är det idag ganska vanligt att skyddsombud utses på fel sätt på svenska arbetsplatser. Detta kan bero på bristande kunskap – men också på att arbetsgivaren vill begränsa facket inflytande. Felaktigt utsedda skyddsombud har inte samma juridiska skydd som de som utses korrekt. Om ett falskt skyddsombud till exempel gör sig obekvämt och arbetsgivaren svarar med hot om sparken eller omplacering har personen inte samma skydd som ett skyddsombud som har valts på rätt sätt. Falska skyddsombud kan också behöva betala egna rättegångskostnader och skadestånd. Dessutom saknar de ofta nödvändig utbildning om arbetsrättsliga lagar och regler samt vad de kan kräva av arbetsgivaren.

Tidigare hade Arbetsmiljöverket ett register där fackförbunden var tvungna att rapportera sina valda skyddsombud. Men 2007 avskaffades detta register på grund av besparingar, vilket gjorde det svårt för myndigheten att övervaka utnämningen av skyddsombud och se till att det följer lagen.

För närvarande ligger ansvaret på fackförbunden att säkerställa att utnämningen av skyddsombud går rätt till. Om de upptäcker att arbetsgivaren utsett skyddsombud kan de stämna företaget. För att förhindra problemen med felaktigt utnämnda skyddsombud föreslår vi att Arbetsmiljöverket återigen ska upprätta ett register dit alla valda skyddsombud och hur de utsetts rapporteras. Detta skulle även kunna förbättra kommunikationen mellan skyddsombud och myndigheten och minska antalet felaktiga utnämningar av skyddsombud.

Ratificera ILO 190 om hot och våld i arbetslivet

Hot, våld och trakasserier är vanligt på våra arbetsplatser. Arbetsgivare har skyldighet att förebygga risken för hot och våld så långt det är möjligt. Ändå är utsattheten stor, särskilt bland personer som arbetar med hantering av pengar eller varor, i kontaktyrken samt vid myndighetsutövning. Vi socialdemokrater ser ett stort behov av fler åtgärder för att förebygga hot, våld och trakasserier och öka skyddet för arbetstagare.

ILO:s konvention 190 syftar till att bekämpa våld och trakasserier på arbetsplatsen. Målet med konventionen är att skapa en arbetsmiljö där alla arbetstagare är skyddade mot våld och trakasserier och där deras värdighet och rättigheter fullt ut respekteras.

Konventionen tar bland annat upp arbetstagarnas rättigheter samt vikten av samråd och samarbete mellan arbetsmarknadens parter. Den pekar också ut arbetsgivarens ansvar för att förebygga och skydda arbetstagare samt skyldigheten att skydda sårbara grupper.

Vi socialdemokrater vill i sammanhanget särskilt lyfta behovet av bättre skydd för den som utför ensamarbete, som av naturliga skäl löper större risk för att utsättas för hot och våld.

Mer rättvis tillgång till arbetskläder och arbetskor

För att säkra morgondagens välfärd behöver fler kunna orka arbeta ett helt arbetsliv med hälsan intakt. En förutsättning för att vi ska hålla oss vid god fysisk och psykisk vigör är att vi har en trygg, säker och trivsamt arbetsmiljö. En viktig arbetsmiljöfråga för inte minst många kvinnor inom offentlig sektor är tillgången till arbetskläder och arbetskor.

I de kvinnodominerade yrkena är tillgången till arbetskläder och arbetsskor som kan förebygga belastningsskador inte lika självklara som inom andra branscher och sektorer. Detta vill vi ändra på. Vi vill stärka kvinnors villkor på arbetsmarknaden, och en del i detta är att göra tillgången till arbetskläder och arbetsskor jämställd.

Företagshälsovård

Företagshälsovården är av avgörande betydelse för att säkerställa en bra arbetsmiljö och välbefinnande för arbetstagare i Sverige. Enligt Arbetsmiljöverkets undersökning (Arbetsmiljön 2021) har 60 procent av sysselsatta i Sverige tillgång till företagshälsovård genom sin arbetsgivare. Tillgången skiftar stort mellan olika branscher och är högst inom offentlig förvaltning och industriföretag och lägst inom hotell och restaurang enligt samma undersökning.

Med de positiva effekter som en god arbetsmiljö bidrar till så borde fler få tillgång till företagshälsovård, och därför vill vi socialdemokrater verka för detta och därför bör arbetsmiljölagen ändras på ett sätt så att det är tydligt att arbetsgivaren behöver säkerställa tillgången till företagshälsovård för alla anställda.

Insatser för att säkra kompetensförsörjningen inom företagshälsovården

Ett hinder bland andra för att fler ska kunna få tillgång till företagshälsovård är de stora problemen som branschen har med kompetensförsörjningen. Alltsedan Arbetslivsinstitutet, som tidigare hade ansvar för och anordnade utbildningar för branschen, lades ned år 2007 så har problemen vuxit. Ansvaret splittrades upp på olika utbildningsaktörer, och planeringen och samordningen av de olika utbildningarna försvann. Av drygt 1 100 företagsläkare är närmare 900 över 65 år.

Redan i utredningen Ny företagshälsovård – ny kunskapsförsörjning (SOU 2007:91) konstaterades det att det fanns en brist på utbildning för företagsläkare, vilket hotade kvaliteten på företagshälsovården och tillgången till den samma. Därför föreslog samma utredning att en myndighet som skulle ha ansvar för utbildning, certifiering, tillsyn och kvalitetssäkring inom företagshälsovården.

För att säkerställa tillgången till kompetent personal föreslog utredningen att utbildningsvägarna för företagsläkare och företagssköterskor skulle utvecklas. Detta inkluderade att ge en myndighet i uppdrag att anordna och finansiera ST-utbildning (specialisttjänstgöring) för företagsläkare.

Vi socialdemokrater vill få till stånd en översyn av de gamla utredningsförslagen och huruvida de fortfarande är relevanta i syfte att lösa de kompetensförsörjningsproblemen som företagshälsovården alltjämt står inför.

Asbest och andra kemiska risker

Asbest

Asbest uppskattas orsaka nästan 270 arbetsrelaterade dödsfall i Sverige varje år, enligt Arbetsmiljöverket. Men man uppskattar också att dödsfallen orsakade av asbest i framtiden kommer att minska drastiskt efter att förbud mot användning har införts och att det numer finns omfattande krav på skyddsutrustning vid hantering av asbest. Den

som hanterar asbest måste även ha särskild utbildning. Men för att detta ska få effekt måste reglerna följas och utbildningen hålla hög kvalitet.

Det finns indikationer om att många som arbetar yrkesmässigt med asbest utsätts för mycket stora risker till följd av bristande kunskaper. Det kan kopplas till brister i den utbildning som är obligatorisk för den som ska arbeta med ämnet yrkesmässigt i samband med till exempel rivning och sanering. Det finns inget sätt för Arbetsmiljöverkets inspektörer att säkerställa att den som har genomgått en utbildning verkligen har fått med sig relevanta kunskaper, inte heller om utbildningsintygen är äkta.

Det är möjligt att bristerna i vissa fall är ett resultat av arbetslivskriminalitet, genom att oseriösa aktörer kringgår regelverket för att öka den ekonomiska vinsten. Vi socialdemokrater gav, som en del i vår strategi mot arbetslivskriminalitet, Arbetsmiljöverket i uppdrag att se över hur de arbetar med uppföljning och kontroll av arbete med asbest, samt hur det kan skapas ordning och reda i utbildningsledet kring asbesthantering.

Myndigheten drar där slutsatsen att ett system för kvalitetssäkring av utbildare skulle höja säkerheten för dem som hanterar asbest i arbetet. Det konstateras också att det skulle underlätta Arbetsmiljöverkets arbete om endast godkända företag fick ge utbildningar och om en extern aktör har ansvar för examination och utfärdande av utbildningsintyg. Ett fristående kunskapstest för alla som utbildas, liknande körkortetsprovet, bedöms vara en kvalitetshöjande åtgärd. Vi socialdemokrater menar att förslagen om kunskapsprov och extern examination även är tillämpliga på utbildningar för arbetstagare som hanterar andra typer av risker med särskilda kunskapskrav, så som truckar, liftar eller olika kemiska risker. Detta skulle kunna skapa ordning och reda och bidra till självsanering i en bransch som i dagsläget präglas av skiftande kvalitet på utbildningarnas innehåll.

Kvarts

Inandning av stendamm som innehåller kvarts kan leda till lungskador. Därför finns gränsvärde och föreskrifter för hantering av kvarts. Föreskrifterna har fokus på systematiskt arbetsmiljöarbete och förebyggande åtgärder och fokuserar på riskbedömning. De är framtagna för att vara tillämpbara på alla arbetsplatser där kvarts-exponering kan förekomma. Det kan dock finnas anledning att se över huruvida det behövs skärpta regler och nya gränsvärden för kvarts, för att öka skyddet för arbetstagare som arbetar i miljöer med risk för exponering av kvartsdamm.

Kartläggning av nya kemikalier

I takt med att det växer fram nya industrier till följd av den gröna revolutionen aktualiseras frågan om användningen av, och exponeringen för, nya kemikalier och inte minst det som kallas cocktaileffekter. Det handlar i korta ordalag om att ett enskilt ämne i liten dos kan vara ofarligt, men i kombination med andra kemikalier kan nya risker uppstå och skada arbetstagare i samband med exponering.

I Sverige ska ingen behöva bli sjuk eller skadas på eller av sitt jobb. Därför anser vi att det vore klokt att ge Arbetsmiljöverket i uppdrag att kartlägga förekomsten samt risken med nya kemikalier och deras cocktaileffekter, samt utforma regelverk som syftar till att skydda arbetstagare från eventuella nya risker. På samma sätt som vi har ledartröjan i klimatomställningen bör vi ha ambition att ligga längst fram i arbetsmiljöarbetet.

Arbetslivskriminalitet

Arbetslivskriminalitet är ett tämligen utbredd fenomen i Sverige. Det handlar om kriminella företag som bygger sin verksamhet och skaffar sig konkurrensfördelar genom svartjobb, illegal arbetskraft, skenanställningar, människohandel, usel arbetsmiljö och olika bidragsbrott. Vid sidan av detta vet vi också att arbetslivskriminaliteten är med och göder den organiserade brottsligheten. Vår övergripande uppfattning kring detta är att det ska vara svårt att fuska, enkelt att åka fast och kännbart att bli straffad.

Genom de alltför liberala regler för arbetskraftsinvandring som Moderaterna gett upphov till har Sverige i praktiken haft dörren på vid gavel för detta ovälkomna fenomen. Multikriminella aktörer har kunnat utnyttja arbetstagare på ett ofta fullkomligt hänsynslöst sätt samtidigt som seriösa och skötsamma företag har fått sin verksamhet hotad till följd av orimlig och orättvis lågpriskonkurrens.

För att få ordning på problemen med arbetslivskriminalitet behöver vi först och främst skärpa upp kraven för arbetskraftsinvandring. Det myndighetsgemensamma fokuset på att bekämpa förekomsten av arbetslivskriminalitet bör ligga fast, och Arbetsmiljöverket bör ges fortsatt goda förutsättningar att samordna det arbetet. Antalet arbetsplatsinspektioner bör öka, men det är samtidigt viktigt att inte stirra sig blind på frågan om antal då det är minst lika viktigt att inspektionsverksamheten sker på ett träffsäkert sätt. Pinnjakt måste undvikas.

Den föregående socialdemokratiska regeringen tog initiativ till att få på plats regionala centra mot arbetslivskriminalitet som fungerar som nav för planering, genomförande och uppföljning av aktiviteter riktade mot att bekämpa arbetslivskriminaliteten. Det är viktigt att intensifiera arbetet med öppnandet av fler centra. Många aktörer pekar också på behovet av bättre sekretessregler som en viktig del för att effektivare kunna bekämpa arbetslivskriminaliteten. En utredning som dels tagit sikte på detta (Ds 2022:13) har lämnat sitt slutbetänkande – och vi anser att regeringen utan dröjsmål bör gå vidare med de utredningsförslag som tar sikte på att bekämpa arbetslivskriminaliteten. Vår ambition är att verka för ett regelverk som ger myndigheter, kommuner och andra relevanta aktörer goda förutsättningar att bekämpa arbetslivskriminaliteten samtidigt som den personliga integriteten värnas.

Den föregående socialdemokratiskt ledda regeringen tillsatte också en delegation mot arbetslivskriminalitet med representation från bland andra arbetsmarknadens parter som har till uppdrag att öka kunskapen om arbetslivskriminaliteten samt stödja de aktörer som bekämpar densamma. Delegationen jobbar fram till februari 2025 och vi socialdemokrater ämnar noggrant följa huruvida delegationens arbete och slutsatser tas tillvara.

Vidare anser vi att den nationella strategin mot arbetslivskriminalitet innehållandes 45 åtgärder som togs fram av den föregående socialdemokratiska regeringen fortsatt bör peka ut riktningen för det arbete som bedrivs på området.¹ Det är mycket angeläget att strategin utvärderas och vid behov uppdateras i takt med att tiden går. Åtgärderna syftar enkelt sammanfattat till att trycka tillbaka kriminaliteten och städa upp på svensk arbetsmarknad och delas upp under följande sju områden:

1. Minska utrymmet för kriminella aktörer på arbetsmarknaden
2. Effektivare tillsyn och kontroll
3. Mer kännbara sanktioner

¹ <https://www.regeringen.se/informationsmaterial/2022/07/nationell-strategi-mot-arbetslivskriminalitet/>.

4. Bättre samarbete mellan myndigheter, kommuner och arbetsmarknadens parter
5. Bättre information och ökad kunskap
6. Bättre registerförfattningar och sekretessbestämmelser
7. Utvecklat internationellt samarbete och EU-samarbete

På ett mer övergripande plan ser vi också behovet av en ordentlig ambitionshöjning från regeringen när det gäller kampen mot arbetslivskriminaliteten. Anslaget till Arbetsmiljöverket måste öka för att myndigheten ska ges bättre förutsättningar att klara av sitt uppdrag, och regleringsbrev till de myndigheter som deltar i kampen mot arbetslivskriminaliteten måste få ett tydligare fokus på detta. Vi ser också ett behov av utökade, breda informationsinsatser kring arbetslivskriminalitetens orsaker och konsekvenser för att långsiktigt öka konsumentmedvetenheten.

I vårt budgetalternativ skjuter vi till 50 miljoner kronor till Arbetsmiljöverket, bland annat i syfte att ge dem bättre förutsättningar att bekämpa arbetslivskriminaliteten.

Stoppa fusket inom de subventionerade anställningarna

Alla som kan arbeta ska arbeta, och den som behöver hjälp att komma i arbete ska få det. För den som har en svagare ställning på arbetsmarknaden kan en subventionerad anställning vara en bra insats för att skapa varaktig sysselsättning.

För vissa övergår en subventionerad anställning till en tillsvidareanställning, medan vägen kan vara krokigare för andra. Även om resan mot att stå på helt egna ben kan se olika ut för olika individer kan vi konstatera att subventionerade anställningar – rätt använda – spelar en viktig roll inom arbetsmarknadspolitiken. Med detta sagt så måste ambitionen förstås på sikt alltid vara att alla ska kunna klara sig själva på den reguljära arbetsmarknaden.

Vi socialdemokrater anser att varje förslösad skattekrona är en stöld från folket. Därför måste de subventionerade anställningarna användas klokt. Vi har länge varnat för risken att oseriösa och kriminella företag drar nytta av de här systemen vilket leder till ett omfattande slöseri av skattepengar och snedvridning av hela branscher som riskerar att slå ut seriösa företag. I förlängningen skadar det också tilltron till arbetsmarknadspolitiken.

Under förra mandatperioden vidtog vi socialdemokrater en rad åtgärder för att komma tillrätta med fusket inom de subventionerade anställningarna. Vi såg till exempel till att ge fackförbunden bättre förutsättningar att lämna yttranden till Arbetsförmedlingen om arbetsplatsers lämplighet vid subventionerade anställningar. Vi förbättrade också möjligheterna för Arbetsförmedlingen att neka utbetalningar av bidrag eller stöd för anställningar eller praktikplatser till oseriösa arbetsgivare.

Men arbetet med att stoppa läckaget stannar inte här. Riksrevisionen håller i skrivande stund på med en översyn av fusket inom nystartsjobben, lönebidragen och introduktionsjobben. Vi vill förstås invänta resultatet av granskningen, men kan redan nu konstatera att åtgärder behövs. Vi vill att krav på kollektivavtal ska omfatta alla arbetsgivare som anställer arbetstagare inom ramen för de subventionerade anställningarna, och att beslut om nystartsjobb – i likhet med andra subventionerade anställningar – ska föregås av en arbetsmarknadsprövning.

Entreprenörsansvaret i bygg- och anläggningsbranschen

Den 1 januari 2019 trädde en lag rörande entreprenörsansvar för lönefordringar i kraft inom bygg- och anläggningsbranschen. Syftet var både att stärka skyddet för arbetstagarnas löner och att motverka osund konkurrens.

Under 2022 tillsatte vi socialdemokrater en utredning (SOU 2023:26)² i syfte att se huruvida lagen har fungerat som det var tänkt, om ansvaret bör utvidgas till fler branscher samt om löneansvaret även bör gälla för uthyrd personal.

Utredningen slår först och främst fast att lagen fungerar på ett ändamålsenligt sätt samt att den har bidragit till att skapa mer ordning och reda i bygg- och anläggningsbranschen. Dock ser utredaren ett behov av att ändra lagen på ett sådant sätt att även uthyrd personal tydligt omfattas av den, vilket vi socialdemokrater anser är ett bra förslag. En entreprenör ska inte kunna kringgå lagens ansvar genom att hyra in personal.

Stoppa arbetslivskriminalitet inom lönegarantin

Lönegarantin är ett viktigt skydd för arbetstagare vars arbetsgivare försätts i konkurs eller rekonstruktion. Inte minst i nuvarande osäkra ekonomiska läge med en stundande lågkonjunktur som riskerar att medföra fler konkurser och rekonstruktioner fyller lönegarantin en central roll.

Riksrevisionens granskning av lönegarantin från tidigare i år visar dock att det finns tydliga indikationer på ett relativt omfattande missbruk av den. Riksrevisionen har i rapporten bedömt att cirka 6–9 procent av utgifterna för lönegarantin i konkurser för 2020 kan kopplas till misstänkt missbruk, vilket motsvarar 100–150 miljoner kronor ett genomsnittligt år. Det är naturligtvis helt oacceptabelt att lönegarantin utnyttjas på detta sätt som en del av den organiserade arbetslivskriminaliteten.

Den tidigare S-ledda regeringen beslutade den 15 oktober 2021 om ett uppdrag åt Skatteverket att utreda och lämna förslag på åtgärder som krävs för att hindra felaktiga utbetalningar som upptäcks i samband med handläggning och kontroll av lönegarantiärenden samt lämna nödvändiga författningsförslag. I skälen för beslutet angav regeringen att Skatteverket borde ta över ansvaret för hantering av lönegarantins utbetalningsverksamhet. Den 3 juni redovisade Skatteverket regeringsuppdraget genom promemorian *Lönegaranti* till Regeringskansliet. I promemorian föreslås författningsändringar som behöver genomföras för att ansvaret för utbetalning av garantibelopp överförs från länsstyrelserna till Skatteverket. Vidare föreslås att Skatteverket ska kontrollera att en arbetstagare har rätt till garantibelopp, att det införs utökade möjligheter att lämna uppgifter mellan aktörerna i lönegarantiärenden och att det införs en skyldighet att lämna uppgifter som behövs för att utreda och rätta ett beslut om lönegaranti. Härutöver föreslås bl.a. att överprövningsförfarandet ändras och att det införs en överklaganderätt för Skatteverket. Skatteverket bedömer att det finns behov av utredning av ytterligare områden av lönegarantisystemet och att dessa områden sammanfaller med de som Riksrevisionen pekar på i sin granskning av lönegarantisystemet.

Som den tidigare S-ledda regeringen konstaterade i uppdraget till Skatteverket bör Skatteverket ta över ansvaret för hanteringen av lönegarantins utbetalningsverksamhet. Både Riksrevisionen och Skatteverket pekar på flera ytterligare områden i lönegaranti-

² <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2023/05/sou-202326/>.

systemet som de bedömer behöver ses över; det gäller bl.a. förfarandet för ansökan om ersättning och beslutanderätten. Den tidigare S-ledda regeringen har också i skrivelse 2021/22:285 *Riksrevisionens rapport om den statliga lönegarantin* framfört till riksdagen att en bredare översyn krävs. Vi socialdemokrater anser därför att en bred översyn av lönegarantin bör göras för att stoppa arbetslivskriminalitet inom lönegarantin.

Arbetskraftsinvandring – återinför arbetsmarknadsprövning

Sverige har alltså ett för liberalt regelverk för arbetskraftsinvandring. Den okontrollerade ordning som gällt de senaste cirka tio åren är i huvudsak ett resultat av Moderaternas politiska vilja och ansträngningar. Vi socialdemokrater anser att arbetskraftsinvandringen behöver skärpas.

Arbetskraftsinvandring ska bara vara möjligt i de fall det inte går att hitta någon i Sverige som kan ta jobbet. Vi anser i grunden att det är en rimlig ordning att de jobb som finns i första hand bör gå till människor som redan finns i Sverige och idag saknar arbete.

Arbetskraftsinvandringen resulterar dock i fler konsekvenser än att den tränger ut arbetslösa som redan finns i vårt land – den leder också till en dumpning av löner och arbetsvillkor. Därtill har den också blivit en mekanism i gödandet av den utbredda arbetslivskriminaliteten. Vi kan aldrig acceptera att människor från andra länder utnyttjas i Sverige, emellanåt under rent horribla former. Vårt land kan inte heller vara en fristad för oseriösa och kriminella företagare vars girighet och fiffel riskerar att konkurrera ut seriösa och skötsamma företag.

Under 2022 tillsatte S-regeringen en utredning för att bland annat analysera och ta ställning till hur ett nytt och effektivt system för arbetsmarknadsprövning vid arbetskraftsinvandring kunde utformas. Uppdraget redovisades den 31 juli 2023, men istället för att gå vidare och utarbeta ett lagförslag för behandling i riksdagen valde regeringen dessvärre efter uppgörelse med Sverigedemokraterna att kasta förslaget om arbetsmarknadsprövning i papperskorgen.

Teresa Carvalho (S)

Serkan Köse (S)

Sofia Amløh (S)

Jonathan Svensson (S)

Johanna Haraldsson (S)

Adrian Magnusson (S)

Jim Svensk Larm (S)